



¹Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ БЕЗБАР'ЄРНОГО ТУРИЗМУ

У статті розкрито сутність безбар'єрного туризму, зокрема зазначено, що цей термін має ще такі назви: «туризм доступних для всіх», «інклюзивний туризм». Розглянуто зарубіжний досвід державного управління розвитком безбар'єрного туризму, а саме розглянуто досвід таких країн як: Ізраїль, Франція, Іспанія та Польща. Відзначено, що досвід країн щодо розвитку безбар'єрного туризму передбачає державну підтримку переважно у напрямі створення доступної інфраструктури для туристів із різними формами інвалідності, забезпечуючи легкий доступ до громадського транспорту, готелів, пам'яток культури та інших об'єктів туристичної індустрії. Зроблено висновки, що безбар'єрний туризм може стати не лише джерелом нових можливостей для людей з інвалідністю в Україні, але й сприятиме розвитку туристичної галузі та загальному позитивному іміджу країни як сприятливого туристичного напрямку.

Ключові слова: безбар'єрний туризм; особи з інвалідністю; закордонний досвід; доступність; інклюзивність.

Постановка проблеми. Безбар'єрний туризм є невід'ємною складовою сучасної туристичної індустрії. Зростаюче визнання потреб та прав осіб з інвалідністю підштовхує світ туризму до створення середовища, яке було б доступним та придатним для всіх, незалежно від їхніх фізичних обмежень. Уявлення про те, що туризм обмежується лише здоровими та мобільними людьми, поступово втрачає актуальність. Зростаюча кількість осіб з різними видами обмежень прагне насолоджуватися подорожами так само, як і будь-який інший турист. Це вимагає від туристичних компаній, громадських установ та урядових органів більшої уваги до створення доступних і безбар'єрних умов для всіх. Забезпечення доступних туристичних маршрутів, готелів, музеїв, природних парків та інших туристичних об'єктів – це лише початок. Важливо враховувати індивідуальні потреби кожної людини та створювати середовище, яке дозволить усім насолоджуватися подорожами вільно, без стресу та обмежень.

Такий підхід до туризму не лише забезпечує можливість відпочинку для людей з обмеженими можливостями, але також розширює горизонти розуміння та сприяє створенню більш різноманітного суспільства. Цей вид туризму поділяється на кілька категорій, враховуючи різні види обмежень, такі як вади зору, вади слуху та мовлення, а також вади опорно-рухової системи та інші. Ці категорії туризму, на жаль, ще не завжди отримують належну увагу та розвиток у багатьох країнах. Проте, це дуже важлива галузь, яка сприяє соціальній інтеграції та рівноправ'ю для осіб з інвалідністю. Розвиток туризму для цих категорій осіб сприяє розширенню їхніх можливостей і надає їм можливість насолоджуватися всіма перевагами подорожей та відкриттями, які світ туризму пропонує.

Метою статті є дослідження зарубіжного досвіду державного управління розвитком безбар'єрного туризму.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення розвитку безбар'єрного туризму, його актуальність та шляхи розвитку за підтримки держави, розглянуто в працях різних вчених, зокрема: Бейдика О. О., Мальської М. П., Науменко Л. Ю., Турініної І. М., Хруща Ю. М. та інших.

Виклад основного матеріалу. Термін «безбар'єрний туризм», або «туризм доступних для всіх», або «інклюзивний туризм», викладений в Рекомендаціях по доступному туризму. Прийняті на підставі резолюції А / RES / 637 (XX) Генеральної Асамблеї ЮНВТО в серпні 2013 р. [1]. «Туризм доступний для всіх» – це концепція подорожей, що враховує потреби осіб з інвалідністю, забезпечуючи рівний доступ до мандрівок та відпочинку. Це більше ніж просто подорожі для людей з інвалідністю – це система, яка передбачає взаємодію усіх учасників туристичної галузі для створення середовища, яке б дозволило людям із різними видами інвалідності (мобільними, візуальними, слуховими, когнітивними) вільно та незалежно відчувати себе впевнено під час подорожей. Це означає розробку та надання універсальних туристичних продуктів, послуг і середовища, які враховують потреби всіх категорій туристів, дозволяючи їм насолоджуватися подорожами нарівні з усіма іншими, без стигми чи обмежень. Це може включати наявність доступних маршрутів, інформаційних матеріалів у різних форматах, готелів та громадських просторів, які оптимізовані для всіх користувачів незалежно від їхніх потреб. Такий підхід сприяє відчуттю власної гідності для всіх подорожуючих, допомагаючи їм відчувати себе вільними та самодостатніми під час мандрівок.



Для успішного впровадження інклюзивного туризму в Україні необхідно врахувати і перейняти кращий світовий досвід у цій сфері. На сьогоднішній день в Україні здійснено лише перші кроки у цьому напрямі, які включають створення Асоціації «Інклюзивного реабілітаційно-соціального туризму» [2], проте це лише початок, і важливо розширити зусилля у цій сфері.

Для розвитку безбар'єрного туризму в Україні, доцільним є приклад із досвіду Ізраїлю. Кожного року Ізраїль зустрічає мільйони туристів, і поміж ними є значна кількість людей із різними формами інвалідності. Уряд Ізраїлю активно працює над створенням сприятливих умов для таких туристів, забезпечуючи їхню комфортність і зручність під час перебування в країні. Ізраїльський уряд зосереджує зусилля на забезпеченні того, щоб туристи з інвалідністю не зазнавали серйозних труднощів під час відпочинку в країні. Це включає в себе розвиток інфраструктури, придатної для людей із різними видами інвалідності, такі як доступність до громадського транспорту, готелів, пам'яток культури та інших туристичних об'єктів. Також проводяться навчання персоналу та інформування громадськості щодо потреб і прав людей з інвалідністю, сприяючи створенню більш толерантного суспільства [3].

Україні варто брати на озброєння ці ініціативи та систематично розвивати інклюзивний туризм, щоб забезпечити доступність та комфорт для всіх туристів, незалежно від їхнього стану здоров'я. Такий підхід не тільки розширить базу туристів, але й зробить Україну більш прийнятною для різних груп населення, сприяючи розвитку туристичної галузі країни.

Одним із прикладів ефективної реалізації інклюзивного туризму є місто Ліон (Франція), яке було визнане переможцем нагороди Європейської комісії «Access City Award» у 2018 році. Місто активно вдосконалює свій туристичний досвід, забезпечуючи доступність та відкритість для всіх категорій туристів, незалежно від їхньої фізичної здатності, бюджету або власних вподобань [4].

Одним із ключових аспектів безбар'єрного туризму в Ліоні є забезпечення доступності інфраструктури та сервісів для людей з різними формами інвалідності, це включає в себе підтримку доступу до громадського транспорту, готелів, ресторанів, а також до пам'яток культури та інших туристичних об'єктів. Важливою є також інформаційна підтримка, яка надається туристам із інвалідністю, щоб вони могли планувати свою подорож і відчувати себе впевнено під час свого перебування в місті. Паралельно з розвитком доступної інфраструктури, місто Ліон активно розвиває новий підхід до туризму,

відомий як «Greeters de Lyon». Ця ініціатива сприяє створенню більш гостинної атмосфери та базується на добровільній праці місцевих мешканців. Вони відкривають своє місто для туристів, розповідають про його історію, культуру та традиції, даруючи їм неповторний та особистий досвід.

Зазначений досвід Ліона свідчить про те, що безбар'єрний туризм може призвести до розширення туристичного потенціалу міста та покращити якість життя місцевих мешканців. Поєднання доступності та гостинності створює сприятливі умови для всіх туристів, зробивши Ліон більш привабливим для різних категорій відвідувачів.

Іспанія виявляє значний інтерес і здійснює активні кроки у напрямку інклюзивного туризму, спрямованого на задоволення потреб осіб з інвалідністю, ця ініціатива займає центральне місце в туристичній політиці країни та виявляється в різних аспектах:

1. Транспорт та міська інфраструктура (адаптований транспорт). Барселона внесла великі зміни в свою транспортну систему, забезпечуючи придатність для осіб з інвалідністю. Рампи на вулицях та автобусах, спеціальні номери для інвалідів у готелях і спеціальне обладнання на нових станціях метро – це лише кілька прикладів.

2. Під час подорожі до Іспанії повітряним транспортом існує ретельно розроблена система підтримки для осіб з обмеженими можливостями. Усі аеропорти, що розташовані на території Іспанії, надають можливість отримання спеціалізованої допомоги мандрівникам із фізичними чи інтелектуальними обмеженнями, а також особам з вадами слуху чи зору. Для отримання цієї послуги, на вебпорталі AENA [5], доступному як іспанською, так і англійською мовами, присутня відповідна форма запиту. Крім того, на вказаному вебсайті розміщена інформація щодо місць призначення допомоги та особливостей кожного аеропорту. Надана допомога включає в себе широкий спектр послуг, починаючи з супроводу від моменту прибуття до терміналу. Особи, що скористалися цією послугою, отримують підтримку під час реєстрації, проходження контролю безпеки, посадки на борт літака, а також під час висадки та отримання багажу. Цей комплексний підхід спрямований на створення безпечного та комфортного середовища для осіб з різними видами обмежень під час подорожей повітряним транспортом до та через іспанські аеропорти.

3. Інформаційна підтримка (спеціалізовані каталоги та заходи). Іспанська Рада з туризму видавала спеціалізовані каталоги, які надають інформацію про доступні місця та послуги для осіб з



обмеженими можливостями. Крім того, проводяться різноманітні заходи, включаючи спортивні Параолімпійські ігри.

З моменту свого запуску в 2016 році, вебсайт «Іспанія доступна» [6] став важливим інструментом для планування відпустки, який рекламується іспанськими інституціями спільно з Іспанською мережею доступного туризму. Цей вебсайт спрямований на стандартизацію критеріїв, які визначають будь-яке місце чи діяльність як доступні для осіб з обмеженими можливостями, пропонуючи реалістичний, повний та гарантований путівник для мандрівників із специфічними потребами.

Вебсайт надає можливість фільтрування інформації за різними категоріями, такими як туристичні напрями, тематика чи тип інвалідності, щоб забезпечити користувачам доступ до повного спектру заходів, розміщень, культурних пам'яток, пляжів, парків відпочинку та інших об'єктів, адаптованих до їхніх конкретних потреб та можливостей. Це сприяє створенню гармонійного та інклюзивного середовища для планування подорожей, дозволяючи подорожуючим з обмеженими можливостями знаходити та відвідувати місця, що відповідають їхнім унікальним потребам та бажанням.

4. Залучення до повноцінного життя (адаптація туристичної інфраструктури). Іспанія не лише створює умови для комфортного перебування, але й активно залучає осіб з інвалідністю до активного життя. Це відбувається через спеціально адаптовані заходи, які стимулюють їх участь у спортивних заходах і подіях.

5. Параолімпійські ігри та спортивні заходи. Проведення Параолімпійських ігор і інших спортивних подій націлені на підтримку інклюзивності в туризмі та висвітлення потреб та здібностей людей з різними видами інвалідності [7].

Ці заходи в Іспанії не лише створюють умови для комфортного відпочинку осіб з інвалідністю, а й сприяють їхньому активному залученню до соціального, культурного та спортивного життя країни.

Польський досвід в розвитку безбар'єрного туризму представляє собою значущий та важливий приклад для вивчення та подальшого впровадження в інших країнах. В Польщі на рівні держави приймаються значні кроки щодо покращення комфорту життя людей з інвалідністю, зокрема увага спрямована і на розвиток безбар'єрного туризму [8].

Польща акцентує увагу на аспектах, спрямованих на створення сприятливих умов для туристів з інвалідністю. Однією з основних складових політики Польщі щодо розвитку безбар'єрного туризму є усунення архітектурних та комунікаційних бар'єрів. Це передбачає

адаптацію громадських просторів, включаючи готелі, ресторани, транспортні засоби та інші туристичні об'єкти, з метою забезпечення безпеки та комфорту для людей із різними видами інвалідності. Це також включає створення спеціальних зон та інфраструктури для тих, хто має особливі потреби. Польща також розвиває наповнення інтернет-ресурсів туристичною інформацією у спеціальному форматі, призначеному для сприйняття людьми з інвалідністю. Ця інформація допомагає туристам з інвалідністю планувати свої поїздки, знаходити доступні маршрути та об'єкти, а також отримувати корисні поради для подорожей.

Важливим досягненням в контексті безбар'єрного туризму є перемога польської столиці, Варшави, у номінації «кращого міста по доступності» за версією премії Access City Award [9] в 2020, ця нагорода підтверджує успішність політики доступності в місті та створює позитивний образ Польщі як туристичного напрямку, доступного для всіх.

Зважаючи на вищезгадані досягнення та зв'язки між Україною та Польщею, важливо розглядати можливості для співпраці в сфері безбар'єрного туризму. Спільна розробка та участь в програмах розвитку безбар'єрного туризму може сприяти покращенню умов для туристів з інвалідністю та сприяти розширенню туристичного потенціалу обох країн. Польський досвід може стати цінним джерелом натхнення та впровадження в Україні ініціатив, спрямованих на створення доступних та комфортних умов для туристів з різними потребами, сприяючи розвитку безбар'єрного туризму національного та міжнародного рівня.

Висновки. Успішна практика безбар'єрного туризму за кордоном переконливо показує, що створення безперешкодного середовища є лише першим, але надзвичайно важливим кроком для забезпечення доступності туристичних послуг для осіб з інвалідністю. Паралельно із цим, необхідно проводити наступні заходи: удосконалення системи інформаційного забезпечення про туристичні послуги для осіб з інвалідністю; підтримка туристичної активності груп населення з низьким рівнем доходу, включаючи систему знижок для подорожей разом із супроводжуючою особою; розробка державної програми з розвитку соціального туризму, спрямованого на доступність для всіх верств населення; запровадження системи соціальних програм, що передбачатимуть оплату проживання в готельних закладах особам з інвалідністю. Підтримка безбар'єрного туризму не лише сприятиме реабілітації та соціалізації осіб з інвалідністю, але й сприятиме їхній повній участі в суспільному житті. Розширення можливостей для



подорожей, враховуючи індивідуальні потреби цільової аудиторії, створить більш сприятливі умови для їхньої інтеграції та взаємодії з оточуючим середовищем.

В контексті України, де триває війна вже більше 8 років, зростає кількість людей із інвалідністю. Саме тому розвиток безбар'єрного туризму в країні стає актуальним та необхідним. Державі необхідно активно працювати над забезпеченням рівних прав і можливостей для цієї соціально вразливої категорії населення, зокрема у сфері подорожей. Безбар'єрний туризм може стати не лише джерелом нових можливостей для людей з інвалідністю, але й сприятиме розвитку туристичної галузі та загальному позитивному іміджу України як сприятливого туристичного напрямку.

1. Рекомендації по доступному туризму Прийняті на підставі резолюції A / RES / 637 (XX) Генеральної Асамблеї ЮНВТО в серпні 2013 р. URL: chrome-extension://efaidnbmninnbpcajpcgclefindmkaj/https://www.disright.org/sites/default/files/source/12.12.2016/yunvto_rekomendacii_po_dostupnomu_turizmu.pdf. (дата звернення: 03.09.2023). **2.** Асоціація «Інклюзивного реабілітаційно-соціального туризму». URL: https://opendatobot.ua/c/40497820 (дата звернення: 03.09.2023). **3.** Israel tours to for disabled persons. URL: http://www.israelandyou.com/israelHtoursHtoHforHdisabledHpersons/ (дата звернення: 03.09.2023). **4.** Lyon and its Metropole are committed. URL: https://en.visiterlyon.com/sustainable-tourism-in-lyon/lyon-and-its-metropole-are-committed (дата звернення: 03.09.2023). **5.** AENA. URL: https://www.aena.es/es/pasajeros/pasajeros.html (дата звернення: 10.09.2023). **6.** Іспанія доступна : вебсайт. URL: http://www.spainisaccessible.com/ (дата звернення: 03.09.2023). **7.** España, destino accesible para personas con discapacidad. URL: https://www.spain.info/es/descubrir-espana/turismo-accesible-espana/ (дата звернення: 03.09.2023). **8.** Projekt Powiatowego Programu Działania na Rzecz Osób z Niepełnosprawnościami na lata 2022–2027. URL: /https://piaseczno.pl/wp-content/uploads/2022/04/Projekt-Powiatowego-Programu-Dzia%C5%82a%C5%84-na-Rzecz-Os%C3%B3b-z-Niepe%C5%82nosprawno%C5%9Bciami-na-lata-2022-2027.pdf (дата звернення: 03.09.2023). **9.** Access City Award. URL: https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1141 (дата звернення: 03.09.2023).

REFERENCES:

1. Rekomendatsii po dostupnomu turizmu Pryiniati na pidstavi rezoliutsii A / RES / 637 (XX) Heneralnoi Asamblei YuNVT0 v serpni 2013 r. URL: chrome-extension://efaidnbmninnbpcajpcgclefindmkaj/https://www.disright.org/sites/default/files/source/12.12.2016/yunvto_rekomendacii_po_dostupnomu_turizmu.pdf. (data zvernennia: 03.09.2023). **2.** Asotsiatsiia «Inklyuzyvnoho rehabilitatsiino-sotsialnoho turizmu». URL: https://opendatobot.ua/c/40497820 (data zvernennia: 03.09.2023). **3.** Israel tours to for disabled persons. URL: http://www.israelandyou.com/israelHtoursHtoHforHdisabledHpersons/ (data zvernennia: 03.09.2023). **4.** Lyon and its Metropole are committed. URL:

<https://en.visiterlyon.com/sustainable-tourism-in-lyon/lyon-and-its-metropole-are-committed> (data zvernennia: 03.09.2023). **5.** AENA. URL: <https://www.aena.es/es/pasajeros/pasajeros.html> (data zvernennia: 03.09.2023). **6.** *Ispania dostupna* : vebsait. URL: <http://www.spainisaccessible.com/> (data zvernennia: 03.09.2023). **7.** España, destino accesible para personas con discapacidad. URL: <https://www.spain.info/es/descubrir-espana/turismo-accesible-espana/> (data zvernennia: 03.09.2023). **8.** Projekt Powiatowego Programu Działań na Rzecz Osób z Niepełnosprawnościami na lata 2022–2027. URL: <https://piaseczno.pl/wp-content/uploads/2022/04/Projekt-Powiatowego-Programu-Dzia%C5%82a%C5%84-na-Rzecz-Os%C3%B3b-z-Niepe%C5%82nosprawno%C5%9Bciami-na-lata-2022-2027.pdf> (data zvernennia: 03.09.2023). **9.** Access City Award. URL: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1141> (data zvernennia: 03.09.2023).

Malanchuk L. O. ^[1: ORCID ID: 0000-0002-6341-5639],

Candidate of Economics (Ph.D.), Associate Professor,

Omelianiuik P. O. ^[1: ORCID ID: 0009-0004-0115-0622],

Master

¹*National University of Water and Environmental Engineering, Rivne*

FOREIGN EXPERIENCE OF THE STATE ADMINISTRATION IN THE DEVELOPMENT OF BARRIER-FREE TOURISM

The article reveals the essence of barrier-free tourism, in particular, it is stated that this term also has the following names: «accessible tourism», «inclusive tourism» - this is a concept of travel that takes into account the needs of people with disabilities, ensuring equal access to travel and recreation. The experience of several foreign countries, such as Israel, France, Spain and Poland, is considered in the context of their state policy on the development of barrier-free tourism. It was noted that these countries actively contribute to the creation of inclusive tourism infrastructure, in particular through state support. The focus of this support is to ensure accessibility for tourists with various forms of disabilities, including convenient access to public transport, hotels, cultural monuments and other objects of the tourism industry. In parallel with this, it is necessary to carry out the following measures: improvement of the system of information support on tourist services for persons with disabilities; supporting tourist activity of low-income population groups, including a system of discounts for traveling together with an accompanying person; development of a state program for the development of social tourism aimed at accessibility for all segments of the population; introduction of a system of social programs that will provide for the payment of accommodation in hotels for persons with disabilities. Based on the analysis, it was concluded that the development of barrier-free tourism can not only become a source of new opportunities for



people with disabilities in Ukraine, but also contribute to the overall development of the country's tourism industry, as well as positively affect its image as a favorable tourist destination. Supporting barrier-free tourism will not only contribute to the rehabilitation and socialization of persons with disabilities, but will also contribute to their full participation in public life. Expanding opportunities for travel, taking into account the individual needs of the target audience, will create more favorable conditions for their integration and interaction with the surrounding environment.

Keywords: barrier-free tourism; persons with disabilities; foreign experience; accessibility; inclusivity.

Отримано: 14 вересня 2023 року
Прорецензовано: 19 вересня 2023 року
Прийнято до друку: 29 вересня 2023 року